

# การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่องหมอลำกลอน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

โรงเรียนม่วงหวานพัฒนศึกษา จังหวัดขอนแก่น

The Development of Local Curriculum in Art Key Learning  
Area on Northeastern Traditional Folk Song for The Third Level  
(Secondary Grade 3) Students, Mounghan Patana Suksa School,  
Khon Kaen Province

เอี่ยมเดือน ถิ่นปัญญา (Ueamduean Thinpancha)\*

ดร.เพ็ญณี แรอรท (Dr. Pennee Narot)\*\*

ถนอมวรรณ ประเสริฐเจริญสุข (Thanomwan Prasertcharoensuk)\*\*\*

## บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เรื่อง “หมอลำกลอน” ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนม่วงหวานพัฒนศึกษา อำเภอน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น โดยมีขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตร 4 ขั้นตอน คือ (1) การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (2) การพัฒนาหลักสูตร (3) การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร และ (4) การประชาสัมพันธ์และประชาสัมพันธ์หลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า (1) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรมีความต้องการพัฒนาหลักสูตรหมอลำกลอน จัดทำเป็นรายวิชาเพิ่มเติม ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยกำหนดเวลาเรียน 80 ชั่วโมงต่อปี ทำการสอนทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ อีกทั้งควรนำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหมอลำกลอนมามีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนด้วย (2) หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย หลักการของหลักสูตร จุดมุ่งหมายหลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร คำอธิบายรายวิชา เวลาเรียน แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้และการวัดและประเมินผล (3) การประเมินหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ภาพรวมของหลักสูตรมีความเหมาะสมสอดคล้องอยู่ในระดับมากที่สุด (4) การจัดนิทรรศการนำเสนอหลักสูตรมีความเหมาะสมดีและ ผู้บริหาร-ครูอาจารย์ เห็นว่าหลักสูตรหมอลำกลอนมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน

**คำสำคัญ:** การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมอลำกลอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

**Key Words:** development of local curriculum, Northeastern traditional folk song, art key learning area

\* นักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

\*\* รองศาสตราจารย์ ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

\*\*\* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

## ABSTRACT

This study's purpose was to develop local curriculum, specifically for Grade 9 students at Mounghwan Pattana Suksa School, Nampong District, Khon Kaen, on Northeastern traditional folk songs. Four steps were utilized for developing the curriculum: (1) study and analyze the data (2) develop the curriculum (3) verify the quality of the curriculum created (4) organize a public hearing on the local curriculum. The findings showed that: (1) participants need Northeastern traditional folk songs curriculum. The recommendations included a construction of additional courses for Grade 9 students, and the learning time requirement of 80 hours/year. The created curriculum included both theory and the practice of Morlum (folk song). They wanted to have local wisdom experts participate in instructional activities. (2) The curriculum development details included: the principle and goals of the curriculum, course descriptions, course structure, learning time, guidelines for instruction, instructional media and learning resources, and evaluation of students. (3) The curriculum verification by experts showed that: the curriculum was applicable, relevant, and it was appropriate even at the highest level. (4) The exhibition for the created curriculum was suitable. Participants recognized the value of Morlum in their culture and community. As for students, they were pleased with the Morlum curriculum.

## บทนำ

ปัจจุบันการศึกษาไทยได้รับวัฒนธรรมของตะวันตกมาใช้ในการจัดการศึกษาค่อนข้างมาก จึงส่งผลให้ความรู้ภูมิปัญญาเดิมนั้นค่อยๆ ลดลง และถูกแทนที่ด้วยภูมิปัญญาสากล การศึกษาเรื่องภูมิปัญญาไทยในแง่หลักสูตรที่สอนอยู่ในโรงเรียนในรอบ 10 กว่าปีที่ผ่านมาปรากฏว่าร้อยละ 95 จะอยู่บนพื้นฐาน ความรู้สากล ส่วนอีกร้อยละ 5 เป็นความรู้ภูมิปัญญาไทย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541) จะเห็นว่าภูมิปัญญาสากลที่เป็นองค์ความรู้จากสังคมอื่นๆ เข้ามามีบทบาทสูงมาก จนอาจกล่าวได้ว่าภูมิปัญญาไทยไม่ค่อยได้รับความสนใจนำไปถ่ายทอดหรือเรียนรู้ต่อการศึกษาในระบบ เพราะหลักสูตรการศึกษาในระบบได้ให้ความสำคัญต่อภูมิปัญญาไทยน้อยกว่าภูมิปัญญาสากลมาก จึงส่งผลมีการระบุนโยบายและหลักการในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทยขึ้น ซึ่งการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

มีความมุ่งหมายและหลักการที่จะส่งเสริมวัฒนธรรมของชาติ ภูมิปัญญาท้องถิ่นภูมิปัญญาไทย นำไปสู่การจัดทำหลักสูตรแกนกลางของการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีวัตถุประสงค์เพื่อความเป็นไทย (พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542)

ภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นองค์ความรู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ของผู้คนในท้องถิ่น ผ่านกระบวนการเรียนรู้มาเป็นระยะเวลายาวนานจนได้ข้อสรุปของความรู้ที่ยึดถือสืบทอดต่อ ๆ กันมา การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร จึงเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของนักเรียนในท้องถิ่นนั้นๆ (นิตยา, 2542) หมอลำจัดอยู่ในภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปวัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีที่คงไว้ซึ่งวัฒนธรรมอันดีงาม เป็นการขับลำนำที่มีกำเนิดมายาวนานคู่กับวิถีชีวิตของชาวอีสาน มีบทบาทต่อชาวอีสานทั้งในบทบาทของพิธีกรรมและมหรสพ (จารุวรรณ, 2528) หมอลำมีพัฒนาการมาจากการเล่านิทาน แล้วพัฒนามาเป็นลำพื้นที่มีผู้แสดงคนเดียว ต่อมาได้พัฒนาเป็นลำ

กลอนมีการเพิ่มการลำได้ตอบ ประชันฝีปากระหว่างชายและหญิง จากนั้นได้มีการพัฒนาตามความนิยมของแต่ละสมัย ส่วนหมอลำกลอนนั้นเป็นการแสดงขับร้องประกอบทำทางด้วยภาษาถิ่นอีสาน โดยมีการขับร้องสลับกันระหว่างชาย-หญิง การขับร้อง จะดำรงไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีอีสาน สอดแทรกคติธรรมคำสอนไว้ในบทกลอน ลำได้ตอบกันระหว่างฝ่ายหญิงกับฝ่ายชาย บางครั้งจะเรียกว่า “ลำประชัน” มีการชิงไหวชิงพริบกัน โดยการใช้กลอนลำได้ตอบกัน กลอนลำที่นำมาลำจะมีเนื้อหาเกี่ยวกับความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม (สุริยา, 2544)

โรงเรียนม่วงหวานพัฒนศึกษาได้พยายามนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยในการจัดการศึกษา โดยการจัดทำทะเบียนภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลม่วงหวาน แต่ยังไม่ใช้หลักสูตรท้องถิ่นตามที่ได้ระบุไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 ซึ่งในแต่ละหมู่บ้านจะมีภูมิปัญญาท้องถิ่นหลายด้าน เช่น ด้านอาชีพ ศิลปวัฒนธรรม ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านี้ล้วนมีคุณค่าสมควรที่จะอนุรักษ์และสืบทอดแก่เยาวชนรุ่นหลัง โดยเฉพาะหมอลำกลอนที่เริ่มเลือนหายจากแวดวงมหรสพในท้องถิ่นอีสานและมีนักเรียนจำนวนน้อยที่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่อง “หมอลำกลอน” อย่างลึกซึ้ง นักเรียนส่วนใหญ่ไม่ค่อยให้ความสำคัญกับศิลปะพื้นบ้านในด้านการแสดง แต่เมื่อโรงเรียนได้นำศิลปะพื้นบ้านในด้านการแสดง (วงโปงลาง) มาฝึกหัดให้นักเรียนได้รู้จักแสดงออกในทางที่ถูกต้อง พบว่านักเรียนที่เข้าร่วมในวงโปงลางจะเห็นความสำคัญและซาบซึ้งในศิลปะการแสดงพื้นบ้าน ซึ่งหากโรงเรียนได้นำภูมิปัญญาด้านวัฒนธรรมการแสดง “หมอลำกลอน” มาจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น โดยให้นักเรียนได้ข้อมูลที่ถูกต้องจะช่วยสร้างจิตสำนึกให้เกิดความรักและความผูกพันกับท้องถิ่นของตนเองให้กับนักเรียนมากขึ้น

จากปัญหาการลดความนิยมในหมอลำกลอนทำให้หมอลำกลอนเริ่มที่จะเลือนหายไปจากท้องถิ่นอีสานและนักเรียนที่จะเป็นผู้สืบทอดมรดก

ทางวัฒนธรรมเหล่านี้ต่อไปยังไม่ตระหนักถึงคุณค่าของหมอลำกลอน ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง หมอลำกลอน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เพื่อเป็นการอนุรักษ์และสืบสานศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นด้านหมอลำกลอนอันทรงคุณค่าที่กำลังจะสูญหายไปให้คงอยู่ต่อไป

## วิธีดำเนินการวิจัย

### ขั้นตอนในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีกระบวนการพัฒนาหลักสูตรในขั้นตอนในการสร้างหลักสูตรเพื่อให้ได้มาซึ่งหลักสูตรเท่านั้น โดยมีกระบวนการดำเนินงานวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน มีลำดับขั้นตอนในการศึกษา ดังนี้

#### 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน

##### (1) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีจากเอกสารและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องและศึกษาจากทะเบียนภูมิปัญญาท้องถิ่นของโรงเรียนพร้อมทั้งสอบถามถึง ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปวัฒนธรรมหมอลำกลอน

##### (2) พัฒนาเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

กำหนดประเด็นแนวทางในการศึกษา 2 ประเด็น คือ ศึกษาความเป็นมาและความต้องการในการพัฒนาหลักสูตร และโครงสร้างของหลักสูตร ทำการสร้างแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย ชุดที่ 1 เรื่อง ความเป็นมาและความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรสำหรับ นักเรียน ผู้ปกครอง กรรมการสถานศึกษาและผู้นำชุมชน แบบสอบถามเพื่อการวิจัย ชุดที่ 1 เรื่อง โครงสร้างหลักสูตรสำหรับ ผู้บริหาร และครูอาจารย์ และแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย ชุดที่ 2 เรื่อง โครงสร้างหลักสูตร สำหรับภูมิปัญญา

ท้องถิ่นด้านหมอลำกลอนและผู้ชำนาญการด้านหมอลำ จากนั้นเสนอให้อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ได้ พิจารณาตรวจสอบและทำการแก้ไขตามที่อาจารย์ที่ ปรึกษาได้เสนอแนะ

## 2) ศึกษาความต้องการและแนวทางใน การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ศึกษาข้อมูลพื้นฐานด้านความต้องการ แนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยกำหนด ประเด็นแนวทางในการศึกษา 2 ประเด็น คือ ศึกษา ความเป็นมาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตร และโครงสร้างของหลักสูตร กลุ่มเป้าหมายในการ ศึกษาความเป็นมาความต้องการในการพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ 1) นักเรียน 10 คน ผู้ปกครอง 10 คน กรรมการ สถานศึกษา 5 คน และผู้นำชุมชนในท้องถิ่นตำบล ม่วง หวาน 3 คน รวมทั้งสิ้น 28 คน เก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ส่วนกลุ่ม เป้าหมายในการศึกษาด้านโครงสร้างของหลักสูตร ได้แก่ 1) ผู้บริหาร ครู-อาจารย์ จำนวน 16 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม 2) ภูมิ ปัญญาท้องถิ่นด้านหมอลำกลอน และ ครูภูมิปัญญา ไทยด้านภาษาและวรรณกรรมเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

### 3) การวิเคราะห์ข้อมูล

นำข้อมูลที่เก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน ได้มา วิเคราะห์ดังนี้

(1) ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารที่ เกี่ยวข้องนำมาวิเคราะห์และเรียบเรียงบรรยายข้อมูล แบบความเรียง (2) ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม ข้อมูลที่เป็นเชิงปริมาณ ตัวเลข นำมาหาค่าความถี่ และ ค่าร้อยละ ส่วนข้อมูลที่เป็นข้อเสนอแนะและ ความคิดเห็นนำมาวิเคราะห์จัดหมวดหมู่ เรียบเรียง บรรยายเป็นความเรียง (3) ข้อมูลที่ได้จากการ สัมภาษณ์ ทำการวิเคราะห์จัดหมวดหมู่ของข้อมูล เรียบ เรียงและนำเสนอเป็นความเรียง

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตร มีขั้นตอน ในการดำเนินการดังนี้

### 1) การศึกษาเป้าหมายของหลักสูตร

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนการ วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานมาดำเนินการจัดหมวดหมู่ และเรียบเรียงขึ้นเป็นเอกสารหลักสูตร โดยพิจารณา วางแนวทางการกำหนดเอกสารหลักสูตรดังนี้

(1) วิเคราะห์ความต้องการในการจัดทำ หลักสูตรท้องถิ่นที่ได้จากการสัมภาษณ์และ แบบสอบถามผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโรงเรียน (2) วิเคราะห์หลักการและความสำคัญของหลักสูตร (3) วิเคราะห์จุดมุ่งหมายของหลักสูตร (4) จัดทำ คำอธิบายรายวิชา

### 2) การพิจารณาโครงสร้างของหลักสูตร

(1) พิจารณาเนื้อหาหมอลำกลอน (2) พิจารณา หน่วยการเรียนรู้ (3) พิจารณาแนวการจัดการเรียนรู้ (4) พิจารณาสื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้ (5) พิจารณาวิธีการวัดและประเมินผล

หลังจากได้ศึกษาเป้าหมายของหลักสูตร และพิจารณาโครงสร้างของหลักสูตรแล้ว ผู้วิจัยจึงได้ เรียบเรียงโครงสร้างเอกสารหลักสูตร โดยกำหนดองค์ ประกอบต่าง ๆ ดังนี้ (1) หลักการและความสำคัญ ของหลักสูตร (2) จุดมุ่งหมายของหลักสูตร (3) โครงสร้างหลักสูตร (4) แนวการจัดการกิจกรรม การเรียนรู้ (5) สื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้ และ (6) วิธีการวัดและประเมินผล

### 3) ประชุมพิจารณาหลักสูตร

ในการประชุมพิจารณาหลักสูตรผู้วิจัยนำ เอกสารหลักสูตรฉบับร่างที่ได้จัดทำไว้นำมาเสนอในที่ ประชุมผู้เกี่ยวข้องและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหมอลำ กลอน เพื่อให้ที่ประชุมได้พิจารณาองค์ประกอบของ หลักสูตร โดยมีผู้เกี่ยวข้องและภูมิปัญญาท้องถิ่นด้าน หมอลำกลอน จำนวนทั้งสิ้น 7 คน ประกอบด้วย (1) ผู้บริหารโรงเรียนหรือผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน (2) หัวหน้าฝ่ายวิชาการโรงเรียน (3) หัวหน้ากลุ่ม สารศิลปะ (4) กรรมการสถานศึกษา (5) ภูมิ ปัญญาท้องถิ่นด้านหมอลำกลอน และ (6) ครูผู้สอน สารนาฏศิลป์

#### 4) ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

หลังจากที่ได้ประชุมจัดทำหลักสูตร ฉบับร่าง โดยที่ประชุมได้พิจารณาองค์ประกอบของหลักสูตร แล้วผู้วิจัยนำข้อตกลงที่ได้จากการประชุม มาปรับปรุงแก้ไขตามมติในที่ประชุม

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบคุณภาพของ หลักสูตร มีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

##### 1) การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร

(1) ตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร โดยผู้เชี่ยวชาญ โดยนำเสนอเอกสารหลักสูตรท้องถิ่น ต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ซึ่งประกอบด้วย ศึกษานิเทศก์จำนวน 2 คน หัวหน้าฝ่ายวิชาการโรงเรียน จำนวน 1 คน และผู้ชำนาญการด้านหมอลำ จำนวน 2 คน เพื่อตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร

(2) เสนออาจารย์ที่ปรึกษา นำ หลักสูตรที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้วเสนอ อาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะ

2) ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร นำข้อเสนอแนะและข้อบกพร่องที่ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบ คุณภาพหลักสูตรและอาจารย์ที่ปรึกษาเสนอแนะมา ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 4 การประชาสัมพันธ์และ ประชาสัมพันธ์หลักสูตร มีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

1) จัดนิทรรศการนำเสนอหลักสูตร นำ หลักสูตรที่ได้รับการตรวจสอบคุณภาพและปรับปรุง แก้ไขแล้วมานำเสนอในรูปแบบของการจัดนิทรรศการ โดยนำเสนอองค์ประกอบของหลักสูตรในบอร์ด นิทรรศการ และสาธิตการแสดงหมอลำกลอนโดย ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหมอลำกลอน

2) จัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) จัด สนทนากลุ่มย่อยเพื่อประชาสัมพันธ์หลักสูตรท้องถิ่น หมอลำกลอนที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้ว ผู้ที่เข้าร่วมประชุมได้แก่ ผู้บริหารและครู-อาจารย์ในโรงเรียน ม่วงหวานพัฒนศึกษา ประเด็นในการประชุม ประกอบด้วย (1) หลักการของหลักสูตร (2) จุดมุ่งหมาย

หลักสูตร (3) โครงสร้างหลักสูตร (4) คำอธิบาย รายวิชา (5) เวลาเรียน (6) แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (7) สื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้ (8) วิธีการวัดและประเมินผล และ (9) ภาพรวมของหลักสูตร หลังจากนั้นผู้วิจัยปรับปรุงแก้ไขตาม ข้อเสนอแนะ เข้ารูปเล่มหลักสูตรฉบับสมบูรณ์

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1) กลุ่มเป้าหมายในการเก็บรวบรวม ข้อมูลพื้นฐาน ได้แก่ กรรมการสถานศึกษา 5 คน ผู้บริหาร ครู-อาจารย์ 15 คน นักเรียน 10 คน ผู้ปกครอง 10 คน ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหมอลำกลอน 1 คน และผู้ชำนาญการด้านหมอลำ 1 คน รวมทั้งสิ้น 42 คน

2) กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการเผยแพร่ หลักสูตร ได้แก่ ผู้บริหารและครู-อาจารย์ จำนวน 15 คน นักเรียน จำนวน 300 คน และกรรมการ สถานศึกษา จำนวน 6 คน รวมทั้งสิ้น 321 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเกี่ยวกับ ความต้องการและแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร ท้องถิ่นสำหรับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตร

2) แบบสอบถามเกี่ยวกับโครงสร้าง หลักสูตร สำหรับผู้บริหารและครู-อาจารย์

3) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเกี่ยวกับ โครงสร้างหลักสูตร สำหรับภูมิปัญญาท้องถิ่นและ ผู้ชำนาญการด้านหมอลำ

4) เกณฑ์การพิจารณาโครงร่างหลักสูตร

5) แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการ จัดนิทรรศการหลักสูตร สำหรับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการพัฒนาหลักสูตร

6) กรอบการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group)

#### สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1) การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับ ความต้องการและแนวทางในการพัฒนาหลักสูตร ท้องถิ่น

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน เกี่ยวกับความต้องการ แนวทางในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น พบว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตรมีความต้องการพัฒนาหลักสูตรหมอลำกลอน จัดทำเป็นรายวิชาเพิ่มเติม ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยกำหนดเวลาเรียน 80 ชั่วโมงต่อปี ทำการสอนทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ โดยเน้นให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติลำกลอนและควรรำภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหมอลำกลอนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอนด้วย

## 2) การพัฒนาหลักสูตร

การพิจารณาร่างหลักสูตรของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและผู้ทรงคุณวุฒิ ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นหมอลำกลอน ทำให้ได้หลักสูตรหมอลำกลอนที่ประกอบด้วย หลักการของหลักสูตร จุดมุ่งหมาย หลักสูตร โครงสร้างหลักสูตร คำอธิบายรายวิชา เวลาเรียน แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล

## 3) การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตร

การตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ภาพรวมของหลักสูตรมีความเหมาะสมสอดคล้องอยู่ในระดับมากที่สุด องค์ประกอบของหลักสูตรที่มีระดับความเหมาะสมมากที่สุด ได้แก่ หลักการ คำอธิบายรายวิชา เวลาเรียน แนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและสื่อการสอนและแหล่งเรียนรู้ ส่วนจุดมุ่งหมาย โครงสร้างหลักสูตร และการวัดและประเมินผล มีความเหมาะสมในระดับมาก ส่วนผู้ชำนาญการด้านหมอลำได้เพิ่มเนื้อหาการฝึกปฏิบัติหมอลำกลอน เรียงลำดับเนื้อหา ดังนี้ การโอ การลำทางสั้น (บทไหว้ครู และบทกลอนอื่น ๆ) การลำทางยาว (กลอนเกี่ยวพาราสี วรรณกรรมวิถีชีวิต ลำลา ลำเต้ย) การลำเข้าเสียงแคน (จังหวะแคน, ลายแคน) การฝึกลีลาท่าทางประกอบ การลำ (ลีลาการลำ บุคลิกของหมอลำ) ลำดับขั้นตอนการนำเสนอกลอนและการแสดงหมอลำกลอน

## 4) การประชาสัมพันธ์และประชาสัมพันธ์หลักสูตร

การจัดนิทรรศการนำเสนอหลักสูตรทั้งด้านการจัดนิทรรศการหลักสูตรหมอลำกลอน การสาธิตหมอลำกลอนมีความเหมาะสมดี ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมีความเห็นด้วยมากที่สุด คือ หมอลำกลอนมีคุณค่าในด้านวัฒนธรรม หมอลำกลอนมีประโยชน์ต่อชุมชนต่อนักเรียนและความพึงพอใจต่อหลักสูตรหมอลำกลอน

การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้บริหาร-ครูอาจารย์ ที่เข้าร่วมสนทนากลุ่ม เห็นว่าหลักสูตรหมอลำกลอนมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน โดยเริ่มใช้ในปีการศึกษา 2548 เปิดเป็นวิชาเพิ่มเติมวิชาหมอลำกลอน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่

## ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1) ควรรำนำหลักสูตรหมอลำกลอนที่สร้างขึ้นมาแล้ว นำไปทดลองใช้กับนักเรียนกลุ่มเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้และศึกษาผลที่เกิดจากการนำหลักสูตรไปใช้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาหลักสูตร เพื่อให้หลักสูตรได้ปรับปรุงและพัฒนาต่อไป

2) ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ด้านหมอลำแคน เปิดสอนคู่กันกับวิชาหมอลำกลอน เพื่อให้เป็นพื้นฐานสำหรับการสอนและเป็นองค์ความรู้เบื้องต้นสำหรับการประกอบอาชีพหมอลำ

3) ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในสาระอื่นๆ ของกลุ่มสาระศิลปะ เช่น สาระทัศนศิลป์ สาระดนตรีและสื่อนาฏศิลป์ที่สามารถจัดทำได้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาในกลุ่มสาระศิลปะและวงวิชาการอื่นๆ ต่อไป

## กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัยที่ได้ให้การสนับสนุนทุนอุดหนุนและส่งเสริมการทำวิทยานิพนธ์ สำหรับการศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ประจำปี 2547

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ฉวีวรรณ พันธุ (ดำเนิน) อาจารย์ประมวล พิมพ์เสน อาจารย์นิคม ชมภูหลง อาจารย์พีระพงศ์ พิมพ์า และอาจารย์มาลี ผ่องศิริ ที่ได้กรุณาตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรพร้อมทั้งตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ของหลักสูตรให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบคุณ ผู้อำนวยการโรงเรียนม่วงหวาน พัฒนศึกษา ตลอดจนคณะครู-อาจารย์ นักเรียน คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครองและผู้นำชุมชน ในตำบลม่วงหวาน อำเภอ น้ำพอง จังหวัดขอนแก่น ที่กรุณาให้ความร่วมมือในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ครั้งนี้จนสำเร็จลุล่วงด้วยดี

## เอกสารอ้างอิง

- จารุวรรณ ธรรมวัตร. 2542. การพัฒนารายวิชา สังคมศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นในหลักสูตรระดับมัธยมศึกษา ฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2533). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- จารุวรรณ ธรรมวัตร. 2528. บทบาทของหมอลำ ต่อ สังคมอีสานในช่วงกึ่งศตวรรษ. มหาสารคาม : สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒมหาสารคาม.
- ธีรรัตน์ สาลีประเสริฐ . 2545. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องการอนุรักษ์โบราณสถานวัตถุ อำเภออุทอง สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษา ปีที่ 1. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- นิตยา บุตรศรี. 2542. การนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนต้นแบบการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี. ค้นเมื่อ 12 กรกฎาคม 2547, จาก <http://www.thaiedresearch.org/>
- บุญนาค ตีวกุล. 2544. บทบาทโรงเรียนประถมศึกษา ศึกษาในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน. จุลสารสถาบันวิจัยและพัฒนา, 10 (3), 7-14.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2541. แนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา. กรุงเทพฯ :พิมพ์ดี.
- สิทธิเดช ลำลีแก้ว. 2545. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง การอนุรักษ์ป่าชายเลนสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุริยา สมทคุปต์. 2544. คนซึ่งอีสาน : ร่างกาย กามารมณ์ อัตลักษณ์ และเสียงสะท้อนของคนทุกชนในหมอลำซึ่งอีสาน. สำนักเทคโนโลยีสังคม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีนครราชสีมา.
- อังกุล สมคะเนย์. 2535. สภาพและปัญหาการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้พัฒนาหลักสูตรในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อุบลรัตน์ กิจไมตรี. 2544. การพัฒนาหลักสูตรเพื่อถ่ายทอดเพลงอีสานภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่พรรณบุรีสำหรับนักเรียนประถมศึกษา. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการนิเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.